Cakó Ferenc, az MMA levelező tagja laudálása akadémiai székfoglalóján

Laudálásnak indul ez az írás – reméljük az is lesz -, de ezúttal az erős szubjektív viszonyulását is azonnal jeleznie kell e szavak elmondójának.... Szubjektív viszonyulását Cakó Ferenchez, a művészhez, az emberhez. Sok évtizedes kapcsolatunk, bevallott barátságunk ugyanis nyilvánvalóan befolyásolja ennek az ajánlásnak a hangnemét, amely ugyanakkor nagyon fog törekedni arra, hogy a tárgyszerűséget ne tévessze szem elől, s nem is lehet: mert Cakó Ferenc művészi életívének annyi ága, annyi útja, annyi értéke és izgalma van, s annyi minden *objektiválódott* már, hogy abból - remélhetően – egy összetett és minőségre is érzékeny *képzőművészi* pályakép is lesz, noha a film- és fotóművészeti tagozat székfoglalóján vagyunk. Miért is hangsúlyozom azonnal a képzőművészi pályaképet? Mert ebben rögtön kifejeződik a művész identitásának gyökerezettsége. Cakó Ferenc nevét ugyanis, ha ma kiejtjük - a vizuális kortárs művészet *egészét* jelölve ezzel - akkor a felelet azonnal ez: „- A Cakó? Persze: homokanimáció". S ez a válasz igaz is meg nem is. Több okból. Igaz, mert valóban a világhír egyik fontos és meghatározó oka esetében, zseniális találmánya (hangsúlyozzuk: az övé!), művészi alkotó módszere, technikája, melyet ő maga, egymagában kezdett kitalálni, fejleszteni, tökéletesíteni, ma pedig már - tőle teljesen függetlenedve - valóságos világ-mozgalom. Azonban fontos a disztinkció. Homokanimációs *filmeket* a nyolcvanas évektől készített, de az *élő* homokanimációs előadás - nyugodtan nevezhetjük performance-nak is - igazi premierje 1996-hoz köthető, amikor sok esetben *élő zenére* mutatta be, a jelenlévő közönség számára kivetített egyedülálló produkcióját. A *jelenlévő közönség* megjelölés pedig jellemzően kivételesen nagy érdeklődést jelez, s ez azt jelenti, hogy Cakó Ferenc művészete igen sok emberhez jutott, jut el. Egy-egy homokanimációs performance-szát ugyanis egy időben a több száztól több ezer (!) érdeklődőig, mindig sokan látták, látják, ráadásul immár a világ több távoli és közeli pontján, ami művészi teljesítményének kivételes hatékonyságát is mutatja. Az első ilyen *együttes* program megrendezésére (tehát kiállítás *és* élő homok animáció) 2001-ben, ebben az épületben, a Pesti Vigadóban és az akkori Vigadó Galériában került sor, s ezt természetesen némi szememben megjelenő könnycseppel mondom, hiszen együtt dolgoztunk megvalósulásán, mert akkor magam is a Vigadó Galériában tevékenykedtem.

Hogy Cakó Ferenc munkásságát csak a homok animációs előadások fémjeleznék világszinten, azonnal mondom: természetesen nem igaz *egyrészt* abból a szempontból, mert – nevezzük így - *mozgóképes* életútja is *jóval* összetettebb sokszínű és *kifejezetten filmes értékekben* gazdag, hiszen a magyar *bábfilm*, animációs film készítésnek is meghatározó és sokszorosan díjazott alkotója, *másrészt* kifejezett képzőművészi pályája is rendkívüli értékekkel teli, s csak a polarizáltság és szuggesztivitás okán, jelezzük ezt az alkotói területét, *az állóképek* világának.

Pályája különlegessége, hogy az ő művészi genezise - és ez nagyon fontos! - nem a Pannónia Filmstúdióhoz köthető, mint oly sok animációs filmes kollégájáé, hanem a budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolához és a Magyar Képzőművészeti Főiskolához. Sőt ezt megelőzően indulása egyik alapja és gyökere édesapja, aki a XX. századi magyar képzőművészet egyik későn érvényesülő alkotója, mint fantasztikus képességű festő. Sokszor elmondjuk, most is állítjuk, hogy a középiskolai évek döntőek a későbbi pályaválasztásban, s az hamar kiderült, hogy Cakó Ferenc a rajzhoz kivételes vonzódást érez. Különböző iskolai rajz pályázatokon folyamatosan díjakat nyert. Fejlődésében nagy szerepet játszott, hogy alakrajz tanára Miskolczi László festőművész volt (jövőre lenne 100 éves), aki a rajzot, a szénrajzot a szinte akadémikus felkészülés jegyében oktatta. Grafikai szaktanára Gacs Gábor grafikusművész volt. Mind kettejükkel jó volt a kapcsolata, sokat tudott tanulni tőlük. S el ne felejtsük, a tanulás, a versenyek díjai mellett a fiatal középiskolás fú, már *ekkoriban* bejárt a Pannónia Filmstúdióba, mert már olyan erős vonzódást érzett az animációhoz…

Ezt követte a Képzőművészeti Főiskola 1969-től. Első éveiben Iván Szilárd festőművész volt a mestere, ezt követte a szakosodás. s ő az - akkori nevén - alkalmazott grafika szak folytatta tanulmányait. Amikor ő első éves volt, aktív tanárként akkor töltötte utolsó tanévét a Főiskolán Barcsay Jenő, így még hallgathatta előadásait, korrektúráit. Barcsay nagyon szerette őt, Cakó Feri máig is emlékszik megjegyzésére: „maga nagyon szeret rajzolni”. Az alkalmazott grafika szakon tanárai Tamássi Zoltán és Zelenák Crescencia grafikusművészek voltak, s amikor első évfolyamra járt, akkor hunyt el Konecsni György. Már a főiskolai évek figyelemre méltó fejleményt jeleznek. Cakó Ferenc ekkor már tehát kifejezetten érdeklődik a filmezés iránt, s hamar a magyar *amatőr filmes* mozgalom egyik fiatal jeles személyiségévé válik, s díjakat nyert fesztiválokon.

Így nem is véletlen, hogy a főiskola elvégzését követően 1974-ben meghívják a Pannónia Filmstúdió munkatársául, ahol 1991-ig tervező-rendező.

Cakó Ferenc hosszú pályája során fokozatosan vált a magyar animációs filmkészítés gurujává, figyelme először a háromdimenziós animáció felé fordult, gyurma alapanyagú bábfilmeket készített, s váltak szinte halhatatlanná klasszikusai, mindjárt hallunk rólunk és látjuk „őket", a *Sebaj Tóbiás* vagy a *Zénó* sorozat darabjai, de dolgozott más technikával is, például készített festmény-filmet és reklám filmeket is. A mai székfoglalójában alkalmazott *téranimáció* fogalom tehát nagyon pontos és egzakt. Ami feltétlenül megjegyezendő, az fantasztikus *ötletgazdagsága*, munkakedve és munkabírása, hiszen évekig folyt szimultán módon a filmkészítés és a képzőművészeti alkotómunka. A gyurmatechnika alkalmazása annyira új volt, hogy az első időszakban erre a feladatra nem talált animátorokat, s mindent magának kellet csinálnia, figurákat mintázott, animált, s ezzel egy időben készültek illusztrációi, egyéb alkalmazott grafikai munkái. A gyurmatechnikával 1982-ben (40 éve!) készített *Ad Astra* nem csak ötletgazdagsága, innovatív megvalósítása, de mély – és bizony nem optimista - filozófiája miatt is *filmtörténelmi érték.* Nem is véletlen, hogy az akkor ismeretlen 32 éves fiatalember Annecy-ben elnyert Fipresci-díja óriási feltűnést keltett.

Majd egyre fejlődő technológiával készítette homokanimációs technikára épülő filmjeit. Pályája egyik csúcsa (sok ilyen van), amikor 1988-ban, már homok animációs filmjével elnyerte a cannes-i filmfesztivál Arany Pálma díját, az *Ab Ovo* című művel. Ezt követően sorra jöttek a nemzetközi díjak, de 1989-ben itthon is érdemes művész lett, majd 1999-ben kiváló művész, s közben elnyerte – szintén a szakma egyik top-díját - az *Arany Medvét, Berlinben*, 1995-ben.

Nyomatékkal hangsúlyozom: miközben nagy ívű animációs pályája, azonközben folyamatosan előtérben van képzőművészi, tervezőművészi munkássága, ugyanis fest, grafikákat készít, plakátot tervez, illusztrációs feladatoknak tesz eleget, s e területeken is különleges technikákkal dolgozik. Kettős a művészi alkotói magatartása: a hagyományos festői, grafikai technikáknak is tudora, de új, eddig itthon nem is feltétlenül ismert módszereket is alkalmaz, valamint egyik terület és szemlélet erősen hat a másikra és viszont.

Egyénisége különlegessége tehát, hogy a rajz, a grafika és a festészet az ő esetében *szinte szimbiózisban* van, grafikái festményszerűsége, festményeinek grafikaszerűsége folyamatosan érzékelhető.

Cakó Ferenc grafikai tevékenysége nem választható szét festői munkásságától, legfeljebb annyiban, hogy grafikái koncentráltabban figyelnek a konkrét emberábrázolásra, eljut a személyiségek mély elemzéséig, egyfajta karikírozó, már-már groteszk szemléletig, s ilyenkor boschi látomások kortársi megközelítéseihez jár közel..

Művészi munkásságának egyik különleges területe könyvillusztrációs életműve, amely kiterjed szépirodalmi művekre, tankönyvekre, ismeretterjesztő kiadványokra. Míg filmes munkájában ő teremti meg a látvány szellemi kereteit is, egy-egy könyv illusztrálásánál természetszerűleg igazodnia kell az adott mű felfogásához, a szüzséhez, tartalmi, stílusbeli világához, atmoszférájához. Neki ez is sikerült, ám azt is látjuk, hogy az illusztrációhoz is mindig képzőművészként, filmesként viszonyul.

.Képzőművészi munkásságában kitüntetett szerepe van perfekt technikai felkészültségének. Festészetében is feltűnő anyagkezelésének mélysége, de ami folyamatosan feltűnik az az új (vagy nem annyira ismert) technikák használata. Azonban az ív folytatódik, ugyanis a művész munkásságában a számítógépes módszerek alkalmazása is része lett alkotó tevékenységének.

Cakó Ferenc egészen különleges jelensége a kortárs vizuális kultúrának, művészetnek. Egyaránt művésze az álló- és mozgóképnek. Mozgóképi munkássága, mint animációs filmesnek különlegesen egyedi színfoltja az amúgy magas színvonalú magyar animációs filmkultúrának. Cakó Ferenc filmrendező, grafikus, illusztrátor, festő, forgatókönyvíró egyedülálló életműve és személye gazdagítja a Magyar művészeti Akadémiát.

2022. június Feledy Balázs